

Téma:

SZAKPOLITIKAI TANULMÁNY
Foglalkoztatáspolitikai monitor

Időszak:

2012. október

Dátum:

2012. november 16.



SZÁZADVÉG
ALLOKATÁSI



SZÁZADVÉG
gazdaságpolitikai zrt.



STRATEGOPOLIS
KÖZMUNKA- ÉS TANULMÁNY- ÉRTÉKELÉSI KÖZPONT

Az anyag az NFM_SZERZ/378/1 (2012) számú
szerződés teljesítésére készült.

Tartalom

1. Vezetői összefoglaló	1
2. Részmunkaidős foglalkoztatás	3
3. Munkaerő-piaci tendenciák.....	8
4. Foglalkoztatáspolitikai eszközök támogatottsága.....	12
5. Nemzetközi munkaerő-piaci folyamatok	13
6. Nemzeti Foglalkoztatási Alap 2012.....	15

1. Vezetői összefoglaló

Hazánkban a részmunkaidős foglalkoztatás aránya jelentősen elmarad az uniós átlagtól, és az újonnan csatlakozott államokban regisztrált szintet sem éri el. Ez már csak azért is kedvezőtlen jelenség, mert általában azokban az országokban magas a foglalkoztatás, ahol sok részmunkaidős dolgozik. A magyarországi alacsony foglalkoztatási ráta így nagymértékben részmunkaidős alkalmazottak alacsony számának tudható be. Emellett a részmunkaidős foglalkoztatottság elterjedése csökkentheti a konjunkturális ingadozások munkaerő-piaci kedvezőtlen következményeit, mivel a vállalatok az elbocsátások helyett inkább a munkaidő csökkentésének lehetőségével élhetnek. Emiatt úgy gondoljuk, hogy a részmunkaidős foglalkoztatás emelése kulcskérdés a kormány munkaerő-piaci céljainak elérése érdekében. A részmunkaidős foglalkoztatás egyrészt a munka újraelosztásának egy olyan formáját képviseli, amely megfékezheti a foglalkoztatottsági szint csökkenését. Másrészt a gazdasági szerkezet változása új részmunkaidős állásokat is létrehoz, így ez az atipikus foglalkoztatási forma hozzájárul a munkanélküliség csökkentéséhez és a foglalkoztatottsági szint javításához.

Az atipikus foglalkoztatás ezen formájának lassú elterjedését keresleti és kínálati tényezőkkel is magyarázhatjuk: **a részmunkaidőben kapható bérek a megélhetéshez nem mindig elegendők**, emellett még a vállalatok sem fedezték fel igazán a részmunkaidős foglalkoztatásban rejlő lehetőségeket. **A motivációk alapján az látszik, hogy a foglalkoztatottak elsősorban azért vállalnak részmunkaidős állást, mert nem találtak teljes munkaidős lehetőséget.**

A foglalkoztatáspolitikai számára azonban mindig szem előtt kell tartani azt, hogy a részmunkaidős elhelyezkedést legtöbb esetben kényszerűség szüli, és csak egyes rétegek számára fontos, hogy ebben a formában tudjanak dolgozni. A leginkább releváns csoportok: a kismamák, a nyugdíj előtt állók, a tanulók. A társadalom többi csoportja számára csak nagyon magas órabér mellett érné meg részmunkaidőben dolgozni, emiatt a szakpolitika az egyéb fix költségek csökkentésével, átvállalásával tudja olcsóbbá tenni a részmunkaidős munkaerő-felvételt.

A munkaerő-piaci folyamatok tovább javultak a Munkaerő-felmérés adatai alapján. Az aktivitás és a foglalkoztatottság bővülése tovább folytatódott, míg a munkanélküliség szintje kis mértékben csökkent a szezonálisan kiigazított adatok alapján 2012 szeptemberében. A versenyszféra foglalkoztatottságának csökkenése megállhatott, valamint a közsférában a közfoglalkoztatás is elérhette éves maximumát. A bruttó keresetek növekedése továbbra is az adminisztratív intézkedésekhez köthető. **A munkanélküliek számának csökkenését az NFSZ statisztikái az utóbbi három hónapban már nem követték.** Az álláskeresők számának év eleji csökkenését követően újból emelkedett a regisztráltak száma.

A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat (NFSZ) negyedévente készíti el a munkaerő-gazdálkodási felmérését, amelyben felméri a szervezet szolgáltatásainak és eszközeinek támogatottságát a vállalatok körében. **A kérdőíves megkérdezés alapján az rajzolódik ki, hogy a közvetlen, bérköltség támogatás a legfontosabb aktív eszköz, míg a munkahelyteremtő beruházások támogatása a legkevésbé hangsúlyos.**

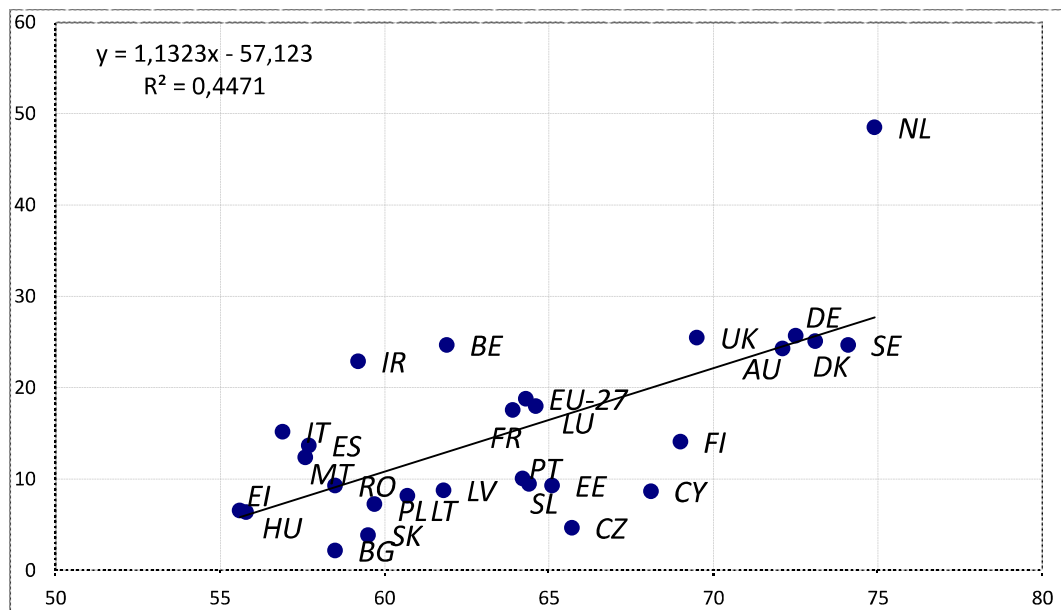
Az euróövezet munkaerő-piaci helyzete fokozatosan romlott az elmúlt hónapok során. A foglalkoztatottság csökkent, a munkanélküliségi ráta folytatta emelkedését és fordulat a közeljövőben sem várható. Ugyanakkor az Egyesült Államokban továbbra is emelkedik a munka iránti kereslet és a munkanélküliségi ráta az év eleje óta kis mértékben csökkenni tudott.

A Nemzeti Foglalkoztatási Alap bevételi előirányzata nagyobb arányban teljesült, mint a kiadási oldal, így az előzetesen tervezettnél már a kétszerese a többlet. Ez leginkább az egyes bevételi források túlteljesítésének, illetve a kiadási oldalról az egyes tételek alacsonyabb felhasználásának volt köszönhető. Így az év vége felé az kezd körvonalazódni, hogy jelentősen túlteljesít az alap, ami az egyenleget illeti, azonban ez bizonyos **negatív folyamatoknak köszönhető: nem használták fel a rendelkezésre álló keretet a képzéseknél és a munkaerő-piaci szolgáltatások támogatásánál.**

2. Részmunkaidős foglalkoztatás

Hazánkban a részmunkaidős foglalkoztatás aránya jelentősen elmarad az uniós átlagtól, és az újonnan csatlakozott államokbeli arányát sem éri el. Kedvező jel ugyanakkor, hogy az elmúlt 10 évben ez a mutató érdemben emelkedett.

1. ÁBRA: A FOGLALKOZTATOTTSÁG ÉS A RÉSZMUNKAI DŐS FOGLALKOZTATOTTSÁG KAPCSOLATA



Forrás: Eurostat, Századvég-számítás

A részmunkaidő vizsgálatával azért is fontos foglalkozni, mivel egyrészt a **munka újraelosztásának egy olyan formáját képviseli, amely megfékezheti a foglalkoztatottsági szint csökkenését**. Másrészt a gazdasági szerkezet változása új részmunkaidős állásokat is létrehoz, így ez az atipikus foglalkoztatási forma hozzájárul a munkanélküliség csökkentéséhez és a foglalkoztatottsági szint javításához. Magyarországon ezért is fontos a részmunkaidős foglalkoztatás elterjedésének az ösztönzése.

Az atipikus foglalkoztatás ezen formájának lassú elterjedését keresleti és kínálati tényezőkkel is magyarázhatjuk: **a részmunkaidőben kapható bérek a megélhetéshez nem mindig elegendők**, emellett még a vállalatok sem fedezték fel igazán a részmunkaidős foglalkoztatásban rejlő lehetőségeket. **A motivációk alapján az látszik, hogy a foglalkoztatottak elsősorban azért vállalnak részmunkaidős állást, mert nem találtak teljes munkaidős lehetőséget**. A foglalkoztatáspolitikának elsősorban ott van beavatkozási lehetősége, ahol a leginkább releváns a részmunkaidős foglalkoztatás, ezért leginkább a gyermeküket gondozók csoportjára érdemes koncentrálni a munkaerő-piaci eszközöket.

Az atipikus foglalkoztatási formák közül a részmunkaidős foglalkoztatás egyre elterjedtebb Magyarországon, azonban még korántsem annyira népszerű, mint más, fejlettebb uniós államokban. **Ennek egyik oka az, hogy a nyugati országokban a szolgáltató szektorokban az értékesítési tevékenység térnyerése következtében az időben hullámzó keresleti**

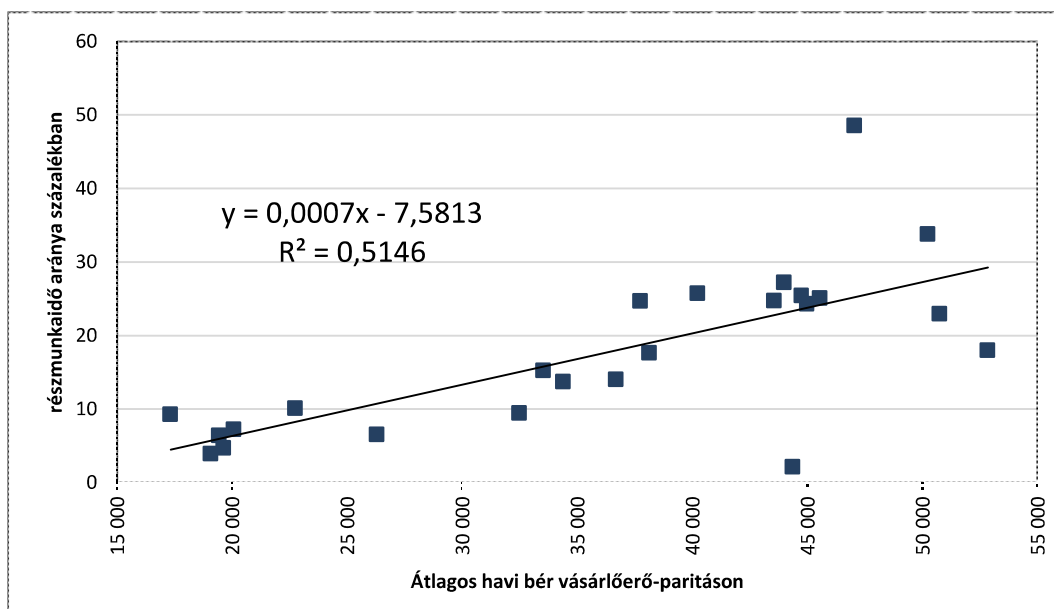
igényekhez történő gyorsabb igazodás érdekében egyre nagyobb szerepe van a rugalmas munka- és munkaidő-szervezési megoldásoknak.

Számos foglalkoztatáspolitikai eszköz biztosít részmunkaidős munkavégzést. Ezek egyik része azért, hogy más eszközöket is igénybe vegyenek a résztvevők (pl. képzés), másik fele pedig csak azért, hogy lehetősége legyen a munkavállalónak legalább részmunkaidőben dolgozni.

Az Európai Unióban átlagosan 18,8 százalékos volt a részmunkaidős foglalkoztatottak aránya a teljes foglalkoztatáson belül 2011-ben, amely a 2001-es adatokhoz képest közel 1 százalékpontos emelkedést takar (az új tagállamok miatt kisebb a növekedés). Nagyobb arányban foglalkoztatták a nőket részmunkaidőben (31,6 százalék a foglalkoztatottakon belül), miközben a férfiak aránya csak 8,1 százalék volt.

Nagy eltérés mutatkozik azonban az egyes államok foglalkoztatási szerkezetében. Jellemzően a fejlettebb államokban sokkal nagyobb szerepe van a részmunkaidős foglalkoztatásnak: arányuk Hollandiában a legmagasabb (2011-ben 48,5 százalék), de hasonlóan magas a részesedésük Belgiumban, Dániában, az Egyesült Királyságban és Németországban is. Ezzel szemben a mediterrán országokban az átlagnál alacsonyabb az arányuk, de ezekben az államokban a foglalkoztatás szintje is mérsékeltebb, és a munkanélküliség is viszonylag magas.

2. ÁBRA: A RÉSZMUNKAIKIDŐS FOGLALKOZTATÁS ÉS A BÉREK VISZONYA AZ EU EGYES ORSZÁGAIBAN



Forrás: OECD, Századvég-számítás

Jellemzően azokban az országokban magasabb a részmunkaidős foglalkoztatottak aránya, ahol relatíve magasabbak a bérek, és már a kevesebb ledolgozott óraszám mellett is meg tudnak élni (2. ábra). A vásárlóerő-paritáson mért bérek és a részmunkaidős

foglalkoztatottság közötti kapcsolat szorossága nagyon erősnek tekinthető (a korreláció mértéke 0,7).

1. TÁBLÁZAT: A RÉSZMUNKAIIDŐBEN FOGLALKOZTATOTTAK ARÁNYA A FOGLALKOZTATOTTAKON BELÜL NEMENKÉNT AZ EURÓPAI UNIÓ TAGÁLLAMAIBAN (SZÁZALÉK)

Ország	2001			2011		
	Együtt	Férfiak	Nők	Férfiak	Nők	Együtt
Ausztria	16,9	3,9	33,3	24,3	7,8	43,4
Belgium	18,4	4,9	36,8	24,7	9,2	43,3
Dánia	19,5	9,6	31,0	25,1	14,2	37,0
Egyesült Királyság	24,4	8,0	43,7	25,5	10,9	42,1
Finnország	11,6	7,0	16,6	14,1	9,4	19,0
Franciaország	16,3	4,9	30,3	17,6	6,5	29,9
Görögország	3,9	2,1	6,9	6,6	4,2	10,0
Hollandia	41,9	19,3	71,3	48,5	24,3	76,5
Írország	16,4	6,0	31,1	22,9	12,2	35,1
Luxemburg	11,3	1,7	25,7	18,0	4,3	35,8
Németország	19,9	4,7	39,0	25,7	9,0	45,1
Olaszország	8,9	3,6	17,7	15,2	5,5	29,3
Portugália	8,2	3,7	13,7	10,1	7,0	13,7
Spanyolország	8,0	2,7	17,2	13,7	5,9	23,4
Svédország	19,6	9,4	30,7	24,7	12,0	38,7
2004-ben csatlakozott országok						
Ciprus	7,4	3,7	12,1	8,7	5,9	12,1
Csehország	4,4	1,6	7,9	4,7	1,8	8,5
Észtország	6,8	4,4	9,4	9,3	5,0	13,5
Lengyelország	9,2	7,2	11,6	7,3	4,7	10,4
Lettország	9,2	7,1	11,3	8,8	7,3	10,3
Litvánia	8,4	7,1	9,6	8,2	6,5	9,8
Magyarország	3,0	1,7	4,6	6,4	4,4	8,8
Málta	7,1	3,0	16,8	12,4	5,4	25,5
Szlovákia	2,4	1,2	3,8	3,9	2,6	5,6
Szlovénia	5,3	4,3	6,5	9,5	7,1	12,2
2007-ben csatlakozott országok						
Bulgária	3,0	2,6	3,5	2,2	2,0	2,3
Románia	14,3	12,7	16,2	9,3	8,7	10,1
EU27	17,6	5,7	33,3	18,8	8,1	31,6

Forrás: Eurostat

Az Európai Unióhoz 2004-ben csatlakozott államok részmunkaidős foglalkoztatási aránya 3,9 és 12,4 százalék körül ingadozott 2011-ben. Néhány kivételtől eltekintve jelentős volt az aránynövekedés 2001-hez képest. Közöttük is inkább a balti államokban és Máltán volt népszerű a foglalkoztatás fent említett formája. A visegrádi országokban ezzel szemben jóval az uniós átlagi alatti a részmunkaidős foglalkoztatottak aránya. A tendenciákból azt a

következtetést lehet levonni, hogy a részmunkaidő arányát a gazdasági fejlettségi szint is befolyásolja. Természetesen más tényezők is közrejátszanak az eltérő adatokban. **Többek között a jogi szabályozás, a részmunkaidő ösztönzése, a szociális partnerek szerepe, a kollektív szerződések tartalma és a munkaerő-piaci helyzet.**¹

A 2. táblázatban a nemzetgazdasági ágak, nem, iskolai végzettség és életkor szerint látható a rész- és a teljes munkaidős foglalkoztatottak megoszlása. **A nemzetgazdasági ágakat megvizsgálva az figyelhető meg, hogy a mezőgazdaságban nincs lényeges különbség a teljes és részmunkaidős foglalkoztatottság között,** azonban az ipari vállalatoknál és a szolgáltatások ágazataiban már lényeges a differencia. Az előbbiben a részmunkaidőben foglalkoztatottak aránya jelentősen kisebb, mint az utóbbiban. A nemek szerinti megoszlásban is érdemi különbség tapasztalható. A részmunkaidős foglalkoztatás sokkal elterjedtebb a nők körében, mint a férfiaknál. A végzettség szerinti megoszlás alapján jól látszik, hogy az alap- és középfokú végzettségű alkalmazottak 64,4 százalékát foglalkoztatták teljes munkaidőben, miközben részmunkaidőben közel 75 százalékukat.

2. TÁBLÁZAT: A TELJES ÉS RÉSZMUNKAIKIDŐBEN FOGLALKOZTATOTTAK MEGOSZLÁSA NEMZETGAZDASÁGI ÁGAK, NEM, ISKOLAI VÉGZETTSÉG ÉS ÉLETKOR SZERINT, AZ EU27 ÁTLAGA, 2011 (SZÁZALÉK)

	Részmunkaidős	Teljes munkaidős
Nemzetgazdasági ágak		
Mezőgazdaság	5,9	5,0
Ipar	9,3	29,0
Szolgáltatás	84,8	66,0
Nem		
Férfi	24,8	61,7
Nő	75,2	38,3
Iskolai végzettség		
Alapfok	24,1	17,1
Középfok	50,3	47,4
Felsőfok	24,6	35,5
Életkor		
15–24	13,0	11,1
25–49	50,7	53,5
50–64	36,3	35,4

Forrás: Eurostat

Magyarországon az európai uniós átlaghoz képest lényegesen alacsonyabb a részmunkaidős foglalkoztatás aránya a teljes foglalkoztatáson belül. Hazánkban átlagosan 6,4 százalék volt az említett atipikus foglalkoztatási forma részaránya 2011-ben, míg az uniós átlag 18,8 százalék. Tíz év alatt azonban jelentősen nőtt a részmunkaidőben foglalkoztatottak aránya (2001-ben 3,0 százalék volt mindössze).

¹ Seres Antal [2011]: *A részmunkaidős foglalkoztatás tendenciái*. Közgazdasági Szemle, 58. évf., 4. szám, 351–367.

A nemzetgazdasági ágak szerint nemcsak a teljes munkaidőben foglalkoztatottak, hanem a részmunkaidősök bruttó keresetében is jelentős a különbség. A nem teljes munkaidős havi keresetek általában azokban a nemzetgazdasági ágakban a legmagasabbak, ahol teljes munkaidőben is viszonylag magasak a bruttó bérek (pénzügyi és biztosítási tevékenység, villamosenergia-, gáz- és gőzellátás). Az adatok tanúsága szerint általában a szolgáltató szektorokban kapnak több bruttó bért az alkalmazottak, ami a fizikai foglalkoztatottak alacsonyabb arányával és a magasabb prémiumokkal van összefüggésben.

Az intézményi munkaügyi adatok alapján a nem teljes munkaidőben alkalmazottak összetétele a nemzetgazdasági ágak szerint sem teljesen homogén. Bár azt meg kell jegyezni, hogy a nem teljes munkaidős foglalkoztatottság bővebb fogalom, mint a részmunkaidős, így csak óvatos következtetések vonhatóak le a statisztikákból.

A részmunkaidős munkavállalók motivációja alapján míg 2008-ban közel azonos arányban voltak azok, akik nem találtak teljes idős állást és nem kívántak teljes munkaidőben dolgozni (25,3 és 24,3 százalék), azóta megváltozott ez az arány. A gazdasági válság következtében 2009 második negyedévében egyre többen voltak azok, akik már nem találtak teljes munkaidős állást, és ezért kényszerültek részmunkaidőben dolgozni (33,1 százalék), majd 2011-ben kismértékben csökkent a jelentőségük. Miközben azoknak az aránya 37,4 százalékra csökkent, akik nem találtak teljes munkaidős állást, majd 2011-ben kismértékben emelkedett.

3. TÁBLÁZAT: A RÉSZMUNKAI DŐBEN FOGLALKOZTATOTTAK MOTIVÁCIÓJÁNAK MEGOSZLÁSA, 2011
(SZÁZALÉK)

A részmunkaidős munkavállalók motivációja			
Ok	Összesen	Férfiak	Nők
Iskolába vagy továbbképzésre jár	4,4	4,5	4,3
Egészségi állapota miatt	17,8	19,1	17,1
Gyermekeit látja el	7,2	2	10,5
Egyéb családi kötelezettségek miatt	2,7	0,6	3,7
Nem talál teljes munkaidős munkát	39,4	43,9	36,8
Egyéb	28,5	29,9	27,6

Forrás: KSH Munkaerő-felmérés

Egyelőre kevésbé elterjedt az iskolai és egyéb továbbképzések mellett végzett részmunka. Emellett nagyon kicsi azoknak az aránya, akik gyermekgondozás mellett vállalnak részmunkaidős állást. 2008-ban 7 százalékos volt az arányuk, majd 2009-ben 7,9 százalékra nőtt, 2011-ben újra 7,2 százalékos szintre süllyedt. **Pedig épp a kismamák körében lehetne jelentősen növelni a részmunkaidős munkavállalók arányát, amire az Európai Bizottság is felhívta a magyar Kormány figyelmét.**

A részmunkaidő terjedését kínálati és keresleti tényezők is ösztönözhetik. **Keresleti oldali ösztönző lehet az, hogy a munkáltatók számára olcsóbbá teheti a napi vagy heti**

munkacsúcsokhoz és –völgyekhez való alkalmazkodást, amelynek fontos szerepe lehet a kereskedelemben, a vendéglátásban, a személyi szolgáltatásokban, az oktatásban, sőt akár a közigazgatásban is. Kínálati oldali ösztönző az, hogy a részmunkaidős állás mellett több idő juthat a gyermeknevelésre, a tanulásra, vagy az hogy a munkavállaló a várható órabér alapján választ optimális munkaidőt.

Nem szabad megfeledkezni a részmunkaidős foglalkoztatás hátrányairól sem. **A munkaerő felvételének magasak lehetnek a fix költségei, valamint egyéb ráfordítások (utazás, gyermekelhelyezés, toborzás, betanítás) is akadályozhatják a nem teljes munkaidős foglalkoztatást.**

Egyes foglalkoztatáspolitikai eszközök pozitívan hatnak a részmunkaidős foglalkoztatásra:

- gyermektámogatások és korai nyugdíj melletti részmunkaidő (utóbbi már nem jellemző)
- munkaerőpiacra visszatérő kismamák járulékátvállalása (Start-program)
- ingázás költségeinek támogatása
- munkahelymegőrző támogatások
- részmunkaidős anyák bérköltség-támogatása
- közfoglalkoztatás

A foglalkoztatáspolitikai eszközök mellett nem szabad megfeledkezni az új Munka törvénykönyvéről sem, amely jogilag könnyítette meg az atipikus foglalkoztatási formák elterjedését, közöttük a részmunkaidős munkavállalást. **Ezek az eszközök az elmúlt évek során csak kis mértékben járulhattak hozzá a részmunkaidő elterjedéséhez**, azonban a megfelelő hatásvizsgálatok, és adatok nélkül nehéz ellenőrizni az állítás helyességét. **A foglalkoztatáspolitiká számára azonban mindig szem előtt kell tartani azt, hogy a részmunkaidő legtöbb esetben kényszerűség szüli, és csak egyes rétegek számára fontos, hogy ebben a formában tudjanak dolgozni. A leginkább releváns csoportok: a kismamák, a nyugdíj előtt állók, a tanulók. A társadalom többi csoportja számára csak nagyon magas órabér mellett érné meg részmunkaidőben dolgozni, emiatt a szakpolitika az egyéb fix költségek csökkentésével, átvállalásával tudja olcsóbbá tenni a részmunkaidős munkaerő-felvételt.**

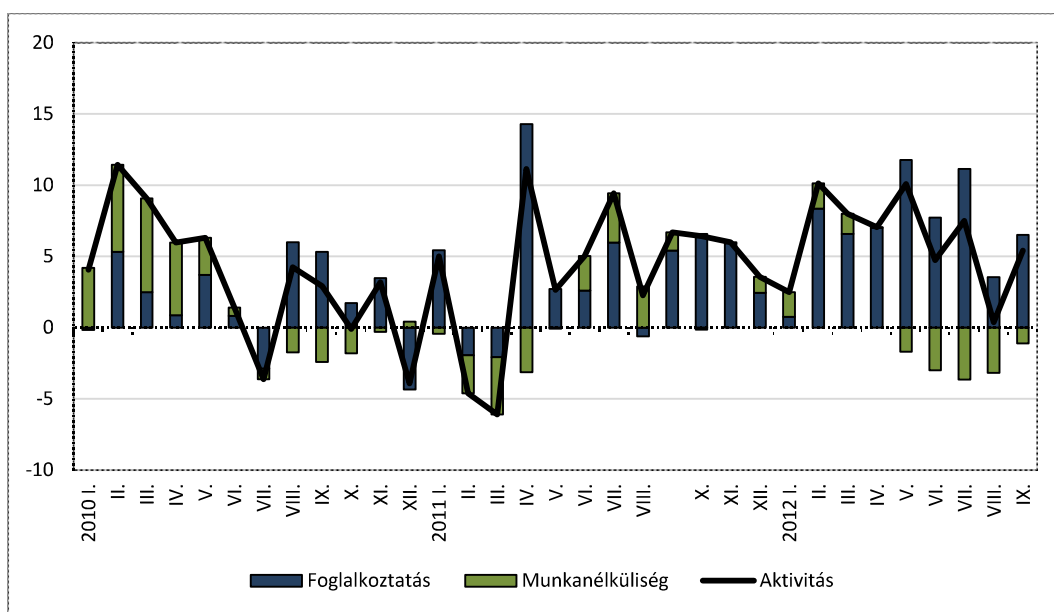
3. Munkaerő-piaci tendenciák

A munkaerő-piaci folyamatok tovább javultak a Munkaerő-felmérés adatai alapján. Az aktivitás és a foglalkoztatottság bővülése tovább folytatódott, míg a munkanélküliség szintje kis mértékben csökkent a szezonálisan kiigazított adatok alapján 2012 szeptemberében. A versenyszféra foglalkoztatottságának csökkenése megállt, valamint a közszférában a közfoglalkoztatás is elérhette éves maximumát. A bruttó keresetek növekedése továbbra is az adminisztratív intézkedésekhez köthető.

A munkaerő-piaci aktivitás kis mértékben, de tovább bővült 2012 szeptemberében, valamint a foglalkoztatottak száma is emelkedett. **A Munkaerő-felmérés adatai továbbra is bővülést mutatnak, amelyet a gazdasági folyamatok továbbra sem támasztanak alá.** A munkanélküliség bár tovább csökkent, de változatlanul laza munkaerőpiac. **A gazdaságilag aktívak száma a szezonálisan kiigazított adatok alapján már másfél éve folyamatosan emelkedik,** a létszám 2012 szeptemberében az előző hónap ezer fős bővülése után további 5 ezer fővel nőtt, az egy évvel ezelőtti állapothoz képest pedig 71 ezrest bővülést regisztráltak. A munkakínálat növekedésére továbbra is a nyugdíjkorhatár emelése, a rokkantnyugdíj szabályozás szigorítása és a passzív ellátások visszafogása hat.

A munkakínálat mellett a foglalkoztatottak száma is tovább emelkedett, így már több mint egy éve folyamatosan bővül a mutató, 2012 szeptemberében közel 4 ezer fővel nőtt az előző hónaphoz képest. A foglalkoztatottak aránya a 15–74 éves korosztályon belül elérte az 50,9 százalékot, amelyre utoljára 2008 harmadik negyedévében volt példa. **A foglalkoztatottság növekedésének egy része csak a közfoglalkoztatottság fellendülésének volt köszönhető éves szinten.**

3. ÁBRA: AZ AKTÍVAK, FOGLALKOZTATOTTAK ÉS MUNKANÉLKÜLIEK SZÁMÁNAK VÁLTOZÁSA AZ ELŐZŐ HÓNAPHOZ KÉPEST
(SZEZONÁLISAN KIIGAZÍTOTT, EZER FŐ)



Forrás: KSH, Századvég-számítás

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a munkaerő-felmérés adatait becslési bizonytalanság övezi, ezért a jelenlegi dinamikus munkakereslet bővülést érdemes némi távolságtartással kezelni. Különösen annak fényében igaz ez, hogy a másik munkaügyi statisztika, az intézményi adatok jelentősen eltérő tendenciákról tanúskodnak. A négy fő feletti vállalkozásoknál, intézményeknél az alkalmazottak létszáma 22 ezer fővel csökkent az előző év azonos, időszakához képest, amelyhez a vállalati szféra 45 ezres szűkülése járult hozzá. **A négy fő feletti vállalkozások munkakereslet csökkenését a közmunkaprogramok felfutása**

sem tudta ellensúlyozni, a költségvetési intézményekben egy év alatt 23 ezer fővel nőtt a foglalkoztatottak létszáma. A két statisztika közötti különbséget magyarázhatja, hogy a munkaerő-felmérés statisztikáiban megjelenik a fekete foglalkoztatottság egy része és az öt főnél alacsonyabb vállalatok alkalmazottjai, azonban ez sem feltétlenül elegendő ahhoz, hogy a jelentős differenciát megmagyarázzuk.

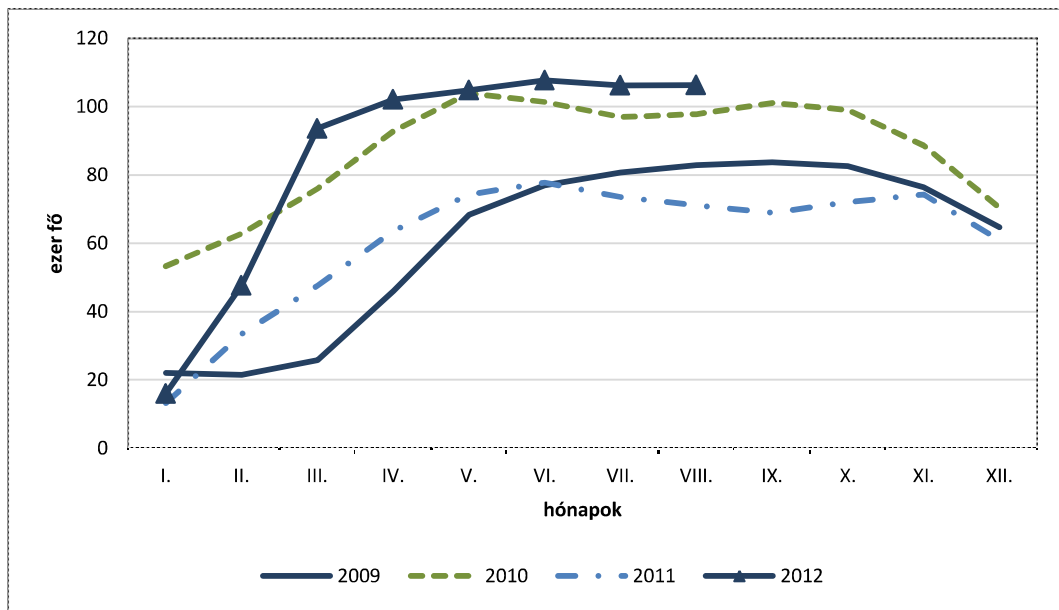
A munkanélküliség szeptemberben tovább tudott csökkenni: 10,7 százalékra mérséklődött az állástalanok aránya, így az év eddig eltelt részének az átlaga 10,9 százalék. Az állástalanok csoportján belül továbbra is magas, de folyamatosan csökken azoknak az aránya, aki már több mint egy éve keresnek állást, így az átlagos keresési idő 17,3 hónapra csökkent. Azonban kedvezőtlen az a tény, hogy a tartós, már több mint két éve állást keresők aránya stagnált és historikusan magas szinten tartózkodik az elmúlt időszakban. A munkaerőpiac e szegmense a foglalkoztatáspolitikai egyik legfontosabb célcsoportja.

A munkanélküliek számának csökkenését az NFSZ statisztikái az utóbbi három hónapban már nem követték. Az álláskeresők számának év eleji csökkenését követően újból emelkedett a regisztráltak száma. **Ez annak volt köszönhető, hogy a közfoglalkoztatásban résztvevők száma csak májusig nőtt érdemben, miközben a nem támogatott új álláshelyek száma folyamatosan csökkent,** így a munkaerőpiac továbbra is rendkívül laza. Azonban azt is érdemes kiemelni, hogy a munkanélküliség természetes rátája (az a ráta, amely mellett a bérekre és az árakra ható erők egyensúlyban vannak) folyamatosan emelkedett az elmúlt 2-3 évben, emiatt kevésbé lehet laza a munkaerőpiac, mint arra az üres álláshelyek és munkanélküliek historikus adataiból következtetni lehetne. Az elmúlt években folyamatosan nőtt az álláskereső átlagos ideje, a strukturális és súrlódásos munkanélküliség, ezért nőhetett a természetes ráta. A regisztrált munkanélküliek számának növekedése mellett további kedvezőtlen tendencia az is, hogy az összetétel is negatív irányba változik. Egyre több az ellátatlan munkanélküli, és az álláskeresői járadékra jogosultak száma is folyamatosan csökken.

A versenyszférában az ipari ágazatok alkalmazottainak száma augusztusban közel 20 ezer fővel csökkent egy év alatt, valamint a kereskedelem és gépjárműjavítás ágában is 10 ezer fős volt a visszaesés. A főbb ágak közül csak a mezőgazdaságon belül az erdőgazdálkodásban nőtt az alkalmazottak száma, amely a közfoglalkoztatáshoz köthető. Az erdőgazdaságok foglalkoztathatnak támogatott embereket, amennyiben közfeladatokat látnak el.

A költségvetési szférában a közfoglalkoztatás emelkedése megállt, és már több hónapja 106 ezer fő körül mozog a létszám. A támogatott álláshelyek nélkül 1,9 százalékkal csökkent a szféra dolgozóinak száma a Kormány költségcsökkentő intézkedései miatt, amely jövőre fokozódhat. A költségvetési intézményeknél leginkább az egészségügyi szféra dolgozóinak száma emelkedett, a közfoglalkoztatottak magas létszáma miatt. Az ágban 224 ezerből 82 ezer fő volt a támogatottak száma.

4. ÁBRA: A KÖZFoglalkoztatottak Létszáma (Ezer Fő)



Forrás: KSH

A nemzetgazdaságban a bruttó átlagkeresetek 3,8 százalékkal nőttek az előző év azonos időszakához képest. A költségvetési szférában a közfoglalkoztatottak alacsony béreinek hatására újra csökkentek a bérek, míg a versenyszférában az előző hónapok magas bérdinamikája kis mértékben visszaesett.

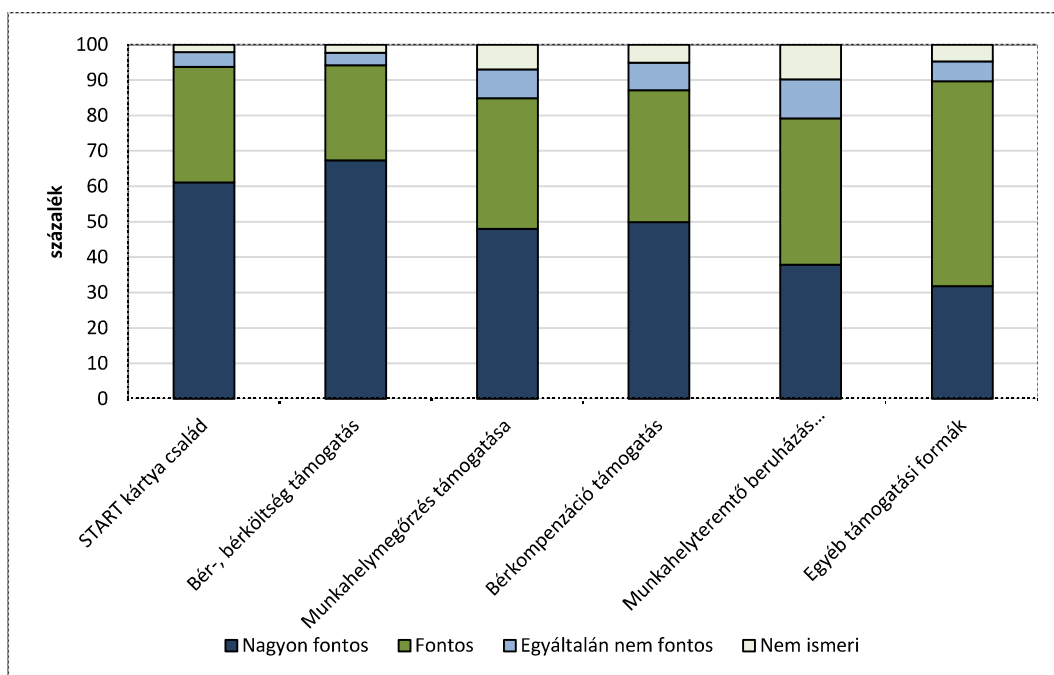
A versenyszféra bruttó bérei 6,6 százalékkal nőttek 2012 augusztusában, míg a rendszeres, jutalmaktól és prémiumoktól megtisztított bruttó átlagkeresetek 7,9 százalékkal emelkedtek az előző év azonos időszakához viszonyítva. A vállalatok munkaerőköltségének bővülése azonban ettől elmaradhatott, mivel az állam az 5 százalék feletti béremelést kompenzálta, valamint a jutalmak és bónuszok visszaszorításával is csökkentek a terhek a szférában. Jelentősen csökkentek az egyéb juttatások aránya az előző év átlagaihoz képest. A bruttó átlagkeresetek legjobban az ingatlanügyek ágában nőttek, ami annak köszönhető, hogy az alacsonyabb bérű alkalmazottaktól válhattak meg a vállalatok, mivel a szféra alkalmazottainak létszáma 10 százalékkal csökkent egy év alatt. Az ág kiugró dinamikája így elsősorban az összetételhatással magyarázható. A mezőgazdaságban és az információ, kommunikáció ágban szintén átlag feletti volt a keresetek dinamikája, miközben az ágazati különadók és a rossz gazdasági teljesítmény miatt a pénzügyi vállalatoknál visszafogottabb volt a bérek növekedése.

A költségvetési szféra bruttó bérei az idei év nyolcadik hónapjában 2,6 százalékkal csökkentek. A szektor béreire a közfoglalkoztatottak volumene és összetétele negatívan hat, azonban az egészségügyi dolgozók béremelése sem tudta ellensúlyozni bérek csökkenését.

4. Foglalkoztatáspolitikai eszközök támogatottsága

A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat (NFSZ) negyedévente készíti el a munkaerő-gazdálkodási felmérését, amelyben felméri a szervezet szolgáltatásainak és eszközeinek támogatottságát a vállalatok körében. Az NFSZ hat aktív eszköz megítélését méri fel: START kártya család, bérköltség támogatás, munkahelymegőrzés támogatása, bérkompenzáció, munkahelyteremtő beruházás, valamint egyéb támogatási formákat. A bérköltség támogatást a megkérdezett vállalatok 67 százaléka találta fontosnak, közülük is leginkább a mikro vállalatok (71,6 százalékban). Az előbbi eszköz mellett csak a START kártya családot találta a cégek több mint fele nagyon fontosnak, illetve ezekről a programokról hallottak a legtöbben eddig. A vállalatoknak csak a 37,9 százaléka vélte úgy, hogy a munkahelyteremtő támogatások nagyon fontosak, 11 százalék úgy nyilatkozott, hogy egyáltalán nem is fontos, és 9,8 százalékuk nem is hallott ilyen aktív eszközről.

5. ÁBRA: AZ NFSZ AKTÍV ESZKÖZEINEK MEGÍTÉLÉSE



Forrás: NFSZ, Negyedéves munkaerő-gazdálkodási felmérés

A kérdőíves megkérdezés alapján az rajzolódik ki, hogy a közvetlen, bérköltség támogatás a legfontosabb, míg a munkahelyteremtő beruházások támogatása a legkevésbé használt aktív eszköz.

Az NFSZ szolgáltatásai közül a munkaközvetítés, valamint a foglalkoztatási jogszabályok ismertetése volt a legfontosabb a vállalatok szerint. Azonban nem tartották annyira fontosnak a cégek a munkaerőpiac helyzetéről való tájékoztatást és a segítségnyújtást, valamint a foglalkoztatáshoz kapcsolódó tanácsadást sem.

5. Nemzetközi munkaerő-piaci folyamatok

Az euróövezet munkaerő-piaci helyzete fokozatosan romlott az elmúlt hónapok során. A foglalkoztatottság csökkent, a munkanélküliségi ráta folytatta emelkedését és fordulat a közeljövőben sem várható. Ugyanakkor az Egyesült Államokban továbbra is emelkedik a munka iránti kereslet és a munkanélküliségi ráta az év eleje óta kis mértékben csökkenni tudott.

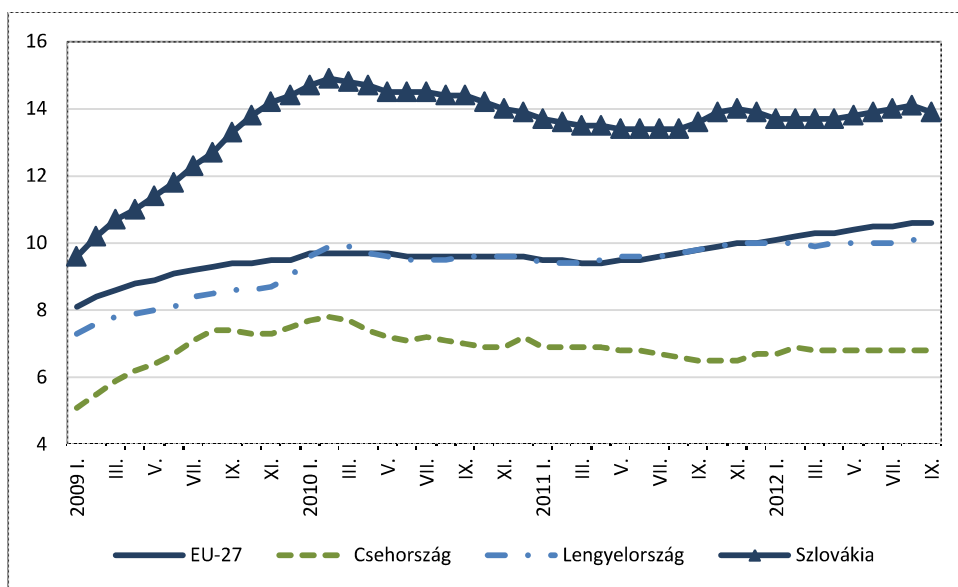
Az USA-ban nyáron is folytatódott a foglalkoztatottság bővülése: a legfrissebb, 2012. októberi adatok szerint a foglalkoztatottak száma az előző 3 hónap átlagához képest 0,8 százalékkal bővült. Az egy évvel korábbihoz mérten az emelkedés 2,2 százalékos volt. A növekedés elsődleges forrása a feldolgozóipar, valamint a szolgáltató szektor volt. A munkanélküliségi ráta 2012 októberében 0,1 százalékponttal nőtt a megelőző hónaphoz képest, így 7,9 százalékon állt. Az év elejéhez képest 0,4 százalékponttal, míg az egy évvel korábbihoz képest pedig 0,8 százalékponttal alacsonyabb a munkanélküliségi ráta a tengerentúli országban.

Az Európai Unió egészében az év első negyedévi jelentősen csökkenést követően a második negyedév szezonálisan kiigazított adatai alapján a foglalkoztatottak száma némileg növekedett, de még így is egy millió fővel elmaradt az előző év azonos időszakában tapasztaltnál. Egyedül a szolgáltató szektorban dolgozók száma tudott bővülni az elmúlt egy év során, 0,2 százalékkal. Az iparban 1,3, a mezőgazdaságban 1,0 százalékkal szűkült éves bázison a foglalkoztatottak száma 2012 második negyedévében. Az euróövezetben gyorsult a foglalkoztatás szűkülése, mivel az előző negyedévi 0,2 után 0,5 százalékos kontrakciót regisztráltak.

A szezonálisan kiigazított munkanélküliségi ráta mind az eurózónában, mind pedig az EU 27 esetében tovább növekedett az elmúlt hónapokban. A 2012. január–márciusi átlaghoz képest a valutaövezetben 0,3 százalékponttal emelkedett a mutató, ami így 11,6 százalékon állt szeptemberben. Az unió esetében a ráta 10,6 százalékos értéket ért el, 0,6 százalékpontos éves emelkedést követően. Ezzel mindkét régióban historikus csúcsra szökött az állástalanok aránya. Az aggregált számok azonban elfedik a tagországok között meglévő jelentős különbséget.

A legalacsonyabb uniós rátát 2012 szeptemberében, Ausztriában (4,4 százalék), Hollandiában (5,4 százalék) és Németországban (5,4 százalék) regisztrálták. Spanyolországban már 25,8, Görögországban 25,4 százalék a munkanélküliek aránya. Az egy évvel korábbi értékekhez képest mindösszesen csak 6 tagországban csökkent vagy stagnált a ráta, miközben 18 uniós országban a mutató emelkedését regisztrálták. A munkanélküliséghez hasonlóan a foglalkoztatottság alakulása is eltérő az uniós tagállamokban, ugyanis a fejlődő országokban még bővül a munka iránti kereslet.

6. ÁBRA: AZ EURÓPAI UNIÓ ÉS A VISEGRÁDI HÁRMAK MUNKANÉLKÜLSÉGI RÁTÁI
(SZÁZALÉK, SZEZONÁLISAN KIIGAZÍTVA)



Forrás: Eurostat

A régiós országok közül **Csehországban megállt a munkanélküliségi ráta csökkenése**, amely már hatodik hónapja 6,8 százalékos szinten állt 2012 szeptemberében. Lényegében stagnált a foglalkoztatottság 2012 második negyedévében, és csupán az exportorientált ipari ágazatokban nőtt a munkakereslet. A legnagyobb mértékű visszaesést az építőiparban regisztráltak Csehországban. **A Cseh Nemzeti Bank (CNB) előrejelzése (Inflation Report – IV/2012) szerint a foglalkoztatottság kis mértékben nőni fog az idei évben, viszont jövőre és 2014-ben csökkenésre számítanak a szakértők. A munkanélküliség idén még 7 százalékos lehet, amely 2013-ban 7,4 százalékra emelkedhet.**

Lengyelországban is emelkedett a foglalkoztatás 2012 II. negyedévében: az év/év mutató 0,5 százalékos bővülést mutat. A munkanélküliségi ráta 2012 szeptemberében 10,1 százalékon állt, így az előző negyedévhez képest nem változott, viszont az egy évvel korábbihoz képest kismértékben (0,2 százalékponttal) emelkedett a mutató. A ráta enyhe növekedését elsősorban a munkakínálat bővülése okozta: a gazdaságilag aktívak száma 1 százalékkal nőtt 2011 és 2012 második negyedéve között. A Lengyel Nemzeti Bank előrejelzése (*Inflation Report, November 2012*) szerint 2013-tól a gazdasági növekedés lassulásával párhuzamosan a foglalkoztatottság visszaesik, amelynek következtében a munkanélküliségi ráta csökkenését lassú emelkedés váltja fel. 2014 végén így 10 százalékra emelkedhet a mutató.

Szlovákiában 2012 szeptemberében az előző három hónap átlagához hasonlóan 13,9 százalék maradt a munkanélküliségi ráta. A foglalkoztatottság bővülése folytatódott: az év/év emelkedés 2012 második negyedévében 0,2 százalékos volt. A Szlovák Nemzeti Bank prognózisa szerint a foglalkoztatottság növekedési üteme fokozatosan lassul 2012-ben, ám jövőre és 2014-ben újból gyorsabb ütemű lesz az emelkedés. A munkanélküliségi ráta 2012-

ben átlagosan kismértékben emelkedhet a tavalyi évhez képest: az aktívak száma gyorsabban fog nőni, mint a foglalkoztatottak száma, így 13,9 százalékos rátát prognosztizálnak. 2013-ban azonban a mutató 0,5, 2014-ben pedig újabb 1 százalékponttal csökkenhet.

A nemzetközi valutalap a legfrissebb prognózisa szerint Európa fejlett államaiban 2012-ben 10,2 százalékos lesz a munkanélküliségi ráta, míg jövőre 0,2 százalékponttal tovább nőhet. Németországban a tavalyi 6 százalékos szintről 5,2 százalékra csökkenhet az állástalanok aránya. Az Amerikai Egyesült Államokban azonban idén és jövőre is csökkenhet a munkanélküliségi ráta (2012-ben: 8,2 százalék, 2013-ban: 8,1 százalék).

6. Nemzeti Foglalkoztatási Alap 2012

A Nemzeti Foglalkoztatási Alap bevételi előirányzata nagyobb arányban teljesült, mint a kiadási oldal, így az előzetesen tervezettnél már a kétszerese a többlet. Ez leginkább az egyes bevételi források túlteljesítésének, illetve a kiadási oldalról az egyes tételek alacsonyabb felhasználásának volt köszönhető. Így az év vége felé az kezd körvonalazódni, hogy jelentősen túlteljesít az alap, ami az egyenleget illeti, azonban ez bizonyos negatív folyamatoknak köszönhető: nem használták fel a rendelkezésre álló keretet a képzéseknél és a munkaerő-piaci szolgáltatások támogatásánál.

Bevételi oldali 362 milliárdos előirányzatnak 75 százaléka teljesült eddig az első kilenc hónap alatt. **A bérkompenzáció miatt a Kormánynak módosítania kellett a Nemzeti Foglalkoztatási Alap előirányzatát. A bevételi oldali főösszeget 21 milliárd forinttal kiegészítették a költségvetési támogatásokon keresztül. A szakképzési hozzájárulásból befolyt összegek nagymértékűek, hiszen már a teljes évre tervezett összeg 115,5 százaléka befolyt az államkasszába,** így az ebből befolyt bevételek már meghaladták a tervezett szintet. Az év további részében még további 15-20 milliárd forint folyhat be az alapba. A többi bevételi forrás nem közvetlenül a Nemzeti Foglalkoztatási Alapba folyik be, így azok értékelése nehézkes. A kilenc hónap alatt összesen 272 milliárd forint bevétel teljesült a teljes évre tervezett 362 milliárdból.

4. TÁBLÁZAT: A NEMZETI FOGLALKOZTATÁSI ALAP BEVÉTELEI AZ ÉV ELSŐ HÉT HÓNAPJÁBAN (MILLIÓ FORINT)

Bevételek	módosított előirányzat	IX. hó	teljesítés I-IX. hó	teljesítés %-a
Járadékbevételek és hozzájárulások	246 230,0	21 544,0	205 799,3	83,6
- egészségbíz. és munkaerőpiaci járadék NFA-t megill. hányada	119 900,0	9 793,9	96 541,0	80,5
- szociális hozzájárulási adó NFA-t megillető hányada	73 630,0	5 993,3	48 402,9	65,7
- szakképzési hozzájárulás	52 700,0	5 756,9	60 855,4	115,5
Költségvetési támogatás	71 273,8	4 000,0	44 273,8	62,1
Egyéb bevételek	2 830,0	244,6	1 435,3	50,7
- területi egyéb bevétel	830,0	31,2	336,2	40,5
- központi egyéb bevétel	1 000,0	211,8	805,6	80,6
- szakképzési és felnőttképzési egyéb bevétel	1 000,0	1,6	293,6	29,4
Bérgarancia támogatás törlesztése	1 000,0	30,0	512,0	51,2
TÁMOP intézkedések bevételei	41 065,2	6 212,3	14 360,2	35,0
Követelés elengedés bevétele (technikai)	0,0	0,0	0,0	-
Be nem azonosított bevétel	0,0	38,9	5 959,6	-
Költségvetés szerinti bevételek	362 399,0	32 069,8	272 340,3	75,1
Függő tételek	0,0	-9,0	439,8	-
Összes bevétel	362 399,0	32 060,7	272 780,1	75,3

Forrás: Magyar Államkincstár

A kiadási oldali tételek többet elárulnak a foglalkoztatáspolitikai eszközökről, mint a bevételi oldali számok. Aktív támogatások közül a foglalkoztatási és képzési támogatásokra eddig 8,5 milliárd forintot költött az állam, ami az előirányzat teljes évre vonatkozó összegéhez képest csak 29,7 százalékos teljesítést jelent. A szakképzési és felnőttképzési támogatásokra szánt keret 41,8 százalékát használták fel. **Összességében az aktív támogatások 34,1 százaléka került kifizetésre kilenc hónap alatt.**

A passzív kiadásokban teljesen más hatása van a szezonitásnak. Az álláskeresői ellátásokra az év elején általában többet kell költeni, mint az év további részében. Ez leginkább az idei és az elmúlt két évre igaz. **Mindkét esztendőben jelentősen befolyásolta a kiadásokat a közfoglalkoztatás átalakítása.** 2012 elején nagymértékben nőtt a regisztrált álláskeresők száma, mivel megszűnt a rövid időtartamú közfoglalkoztatás, és így sokan elveszítették támogatott státuszukat. Ezután bejelentkezve a munkaügyi központokba, sokan voltak jogosultak álláskeresői és foglalkoztatás helyettesítő támogatásra. **Ezért lehetett az, hogy az egész évre tervezett passzív kiadások 84,5 százalékát már kifizették.** A kilenc hónap kifizetései és az elmúlt két évben tapasztalt trend alapján úgy tűnik, hogy **a passzív kiadásokra tervezett 59 milliárd forint éppen fedezni tudja a támogatások lehet, így arra is fel kell készülni, hogy esetleg forrásokat kell allokálni az álláskeresői járadék kifizetésére.**

5. TÁBLÁZAT: A NEMZETI FOGLALKOZTATÁSI ALAP KIADÁSAI AZ ÉV ELSŐ HÉT HÓNAPJÁBAN

Kiadások	módosított előirányzat	IX. hó	teljesítés I-IX. hó	teljesítés %-a
Aktív támogatások	31 988,3	1 161,0	11 785,0	34,1
- foglalkoztatási és képzési támogatások	25 988,3	1 161,0	8 499,9	29,7
- járulékkedvezmény megtérítés	6 000,0	0,0	3 285,0	54,8
Szakképzési és felnőttképzési támogatások	23 482,8	1 195,2	9 823,5	41,8
Passzív kiadások	58 700,0	3 726,7	49 578,6	84,5
- álláskeresői ellátások	57 000,0	3 726,7	49 578,6	87,0
- Nyugdíjbiztosítási Alapnak átadás	1 700,0	0,0	0,0	0,0
Bérgarancia kifizetések	6 000,0	381,1	4 654,6	77,6
Működtetési célú kifizetések	300,0	8,9	71,0	23,7
Startmunka-program	132 456,3	11 012,1	92 570,9	69,9
Egyenlegtartási és kockázatkezelési keret	2 000,0	0,0	0,0	0,0
EU-s elő és társfinanszírozás	52 978,7	2 162,1	30 919,8	57,9
- TÁMOP 1.1 Munkaerőpiaci szolgáltatások és támogatások	37 511,7	2 164,0	21 210,3	56,0
- TÁMOP 1.2 Foglalkoztatást ösztönző normatív támogatások	8 500,0	-1,9	9 709,5	114,2
- Foglalkoztathatóság és Alkalmazkodóképesség EU-s társfin.	6 967,0	0,0	0,0	0,0
Kiegészítő munkáltatói támogatás	21 000,0	95,5	3 675,7	20,4
Követelés elengedés kiadása (technikai)	0,0	0,0	0,0	-
Költségvetés szerinti kiadások	328 906,1	19 742,6	203 079,0	61,7
Összes kiadás	328 906,1	19 742,6	203 093,4	61,7
Összes bevétel	362 399,0	32 060,7	272 780,1	75,3
Összes kiadás	328 906,1	19 742,6	203 093,4	61,7
Egyenlegváltozás	33 492,9	12 318,2	69 686,6	208,1

Forrás: Magyar Államkincstár

Az aktív eszközök közé tartozó közfoglalkoztatás kiadásai az év elején még viszonylag alacsonyak voltak a már említett átalakítások miatt. Az év harmadik hónapjától kezdve azonban már lényegesen magasabbak voltak a kiadások, mint az első hónapban, mivel sokkal többen dolgoznak már támogatott formában. A Startmunka-programra elkülönített 132 milliárdból kilenc hónap alatt 92,6 milliárd forintot használt fel az állam. Szeptemberben a közfoglalkoztatásban több mint 100 ezer ember vett részt, akik közül mintegy 30 ezer ember a napi nyolc órás, országos programban vett részt.

A tervezett kiadások 61,7 százalékát, azaz 203 milliárd forintot kifizettek az év első kilenc hónapjában. Az egyenleg így 6937milliárd forintos volt.